

ԿՐՈՒԵԿԱՌՆ

ՅԻՍՈՒՍԻ ԱՇԽԱՐՀ ԲԵՐԱՄ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԿԵԱՆՔԸ

•

«Ես եկի զի զիւանս ունիցին,
եւ առաւել եւս ունիցին,
(ԵՈԿՂ. Ժ. 10):

Յիսուս ինչո՞ւ աշխարհ եկաւ, կրօնք կմնելու ԱՇ. կրօնքը արդէն իրմէ շատ առաջ գոյութիւն ունէր մարդկային ընկե. բոթեան մէջ: Կրօնք ունենալու համար երկու անձերու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է Աստուած և մարդու եթէ Աստուած միան գոյութիւն ունենար և մարդ գոյութիւն զուրկ ըլլար. կրօնք չէր կրնար յառաջ զարդ: Եթէ մարդ գոյութիւն ունենար և Աստուած բացակայեր արիզերքէն. կրկին կրօնք չէր ստեղծուեր: Ասաց երբ Աստուած և մարդ, երկուքն ալ զոյ են, այն առնեն կրօնքը երեան կու զայ ինքնարերաբար, պայմանա սակայն որ այս երկուքը իրարու հետ չփուլ ունենան. Արարիշ և արտարած իրարու հետ հազորչակցութեան մէջ մտնեն:

Արարչագործութիւնէ առաջ կրօնք չկար, որքնեան մարդ գոյութիւն չունէր սակայն երբ Աստուած նախամարդը ստեղծեց: անոր եր նոգիէն վիշեց, եր էու թինէն մասնիկ մը առաւ, այդ իսկ պատճառաւ մարդ Աստուածոյ նոգին ունեցող և Անոր պատկերը կրոզ էակ մը զարձաւ: Եւ ահա այդ վայրիկեանէն սկսեալ կրօնքը յառաջ եկաւ, մարդ և Աստուած իրարու հետ չփուլ եկաւ: Արարիշ և արտարած իրարու ծանօթացան և իրարու հետ հպում ունեցան:

Կրօնքը արգէն, պարզ բառերով, Աստուածը և մարդուն միջն կենցանի հազորացակամիւն մը, Արարիշ և արտարածի միջն ներմրէկ յարաբերութիւն մըն է Հայ Ամենաբարի ամեաթ հեղինակ կայմըն հապօթի, Վրօնին Աստուածոյ կենանին և մարդու նոգին մէջ: Մարդ իր Արարչին հետ հպում ունեած շայրիկեանին աստուածային այս կեանքը կը սկսի ու կ'աճի իր մէջը:

Հարցումը կրկնենք: Յիսուս ինչո՞ւ աշխարհ եկաւ, կրօնական գրութիւններ հասաւաելու գարձեալ ո՛չ: Որովհետեւ տակաւին ինքը աշխարհ չեկած, իրմէ զից դարեր տուաջ. Պարսկաստանի մէջ Զրադաշտ անունով մէկը պարսիկ ժողովուրդին բարուական զգացումներն ու զաղափարները, իոնձերն ու հակումները զասաւորած՝ կրօնական գրութիւն մը հաստատած էր, որ կը կոչուէր Զրադաշտականութիւն և որուն նուրիսական զիրքն էր Զէնտ-Աւեստա:

Ինքը տակաւին մէր երկրագունդին վրայ առաջ չկոխած, իրմէ կրնգ հարիւր տարիներ տուաջ. Զինաստանի մէջ կոմփիկիոս, Զինացի ժողովուրդին բարոյական աւանդութիւններն ու ըմբռնումները իր մի հաւաքած՝ կրօնական գրութիւն մը ստեղծած էր որ կը կոչուէր Կոմփիկիոսի կրօնք:

Իր աստուածային պատգամները ինքը գեռ մարդկաւթեան չհազորդած, իրմէ մօտ կրնգ գարեր տուաջ. Հնդկաստանի մէջ Պուտաս անուն միսրի մարդ մը հնդիկ ժողովուրդին հաւատալիքները իր անձնական փարառութեան չոյսովք դիտելով, կրօնական գրութիւն մը յառաջ բիրած էր որ կը կոչուէր պուտայականութիւն և որուն Ա. Փիրքը Թրիփիթաքա անունով ծանօթ է կրօնից պատմութեան մէջ:

Աւելին կայ: Ինքը տակաւին Աստուածոյ թագաւորութեան տեսախոը աշխարհի չյայտարած. իրմէ տասնեւ կինգ գարեր տուաջ, Մավսէն Խորայէջի ժողովուրդին բարոյական աւանդութիւններն ու ըմբռնումները, Աստուածմէ ստացած իր մասնաւոր ներշնչման ներքե, զասաւորած և Մովսիսականութիւն կոչուած կրօնական գրութիւնը հաստատած էր, որուն պատգամները արգէն երկար դարերէ ի վեր ի լուր աշխարհի քարոզուած էին: Ռւսուի ի՞նչ պէտք կար կրօնական նոր զրութիւն հաստատելու:

Երբ Զրադաշտի, Կոմփիկիոսի, Պուտայի և Մովսէսի մասին արտայայտուինք, տայի և Մովսէսի մասին միայն սեղմ ապէտք է զանոնք բարին միայն սեղմ առամօվք կրօնի հրմանդիրներ նկատենք, և կամ ըստ է ըստէ, կրօնական շարժումներու պարզ առաջնորդներ: Արովհետեւ բարեկամ շայրիկ իրաւասութիւնի մը այն իրաւասութիւն է սկսն կրօնի հրմանդիր, մը այն չայն իրաւասութիւն է սկսն կրօնի պարտմութեան մէջ: Ինչ գոյութիւն չունի պատմութեան մէջ: Ինչ գոյութիւն չունի պատմութեան մէջ:

Կրմակիրը Աստուած է։ Եթի Աստուած եր հոգին փշեց Խախամարդուն՝ կրօնքը այն տառն հրմանեցաւ, և նոյն վայրկեանին մարդ կրօնական էակ մը զարձաւ։

Այս իսկ պատճառաւ, ուր որ մարդիկ բնակութիւն հաստատած են, ևս կրօնական փորձառութիւններ ու չարժամեմեր յառաջ եկած են ինքնարերարար։ Ասրկա ցոյց կու տայ թէ կրօնքը համամարդկային միտում մըն է ցեղի պատճութեան մէջ։ Ըստ կրօնից պատճութեան տառած զկայութեան, պատմութեան մէջ չկայ ազգ մը եւ կամ ցեղ մը ու մէկ կամ առցիր ձեւով զուրկ եղած ըլլայ կրօնական բնազդներէ, կրօնական փորձառութիւններէ եւ ըմբռնումներէ, ի հարեկ իր միջավայրի պայմաններուն ստեղծած պահանջներուն համեմատ։ Հետեւ առար կրօնի առաջնորդներուն գերը պատճութեան մէջ եղած է ոչ թէ կրօնք հիմնել, այլ մարդոց հոգեկան կարիքներուն գոհացում տալու համար կրօնական դրաւթիւններ հաստատել և անոնց զարգացման ուղղութիւն տալ։

Առասի Յիսուս աշխարհ եկած էր ոչ կրօնք հրմելու և ոչ ալ կրօնական դրաւթիւններ հաստատելու, այլ լրացնելու բան մը՝ որ կը պահօնէր այդ կրօնքներուն մէջ։ Ուրիշ խօսքով՝ կեանք տալու եւ առաւել կեանք։ Իրմէ առաջ աշխարհ եկած կրօնի առաջնորդներ կրօնական զարգացման ի նպաստ ծառայութիւններ ըրած էին, բայց կեանք չէին կրցած տալ իրենց սրտին խորհրէն հոգեկան սաստիկ պապակ զգացող ծարաւի հոգիններուն համար։ Յիսուս աշխարհ եկած էր լրացնելու այս զգալի պահար, ինչպէս ինք ըստ, օսն եկայ որ կեանք ունենան եւ առաւել կեանք ունենան։ Աշխարհ կրօնքի և կամ կրօնական դրաւթեան մը չէր որ կը կարօնէր, այլ առաւ և բարձր կեանք մը,

Ա. — Բնուրեան մէջ կեանքի առցիր ասինանները։ — Յիսուսի աշխարհ բերած այս առաւել ու զեղուն կեանքին արժէքը լիովին գնահատելու համար, կ'արժէ արագ ակնարկ մը նետել բնութեան, ուր կեանքը ունի մէկէ աւելի սատինաններ,

Առաջին սատինինին վրայ կը կենայ բառական կեանքը՝ որ կեանքի խօնարհաւ դոյն մակարդակը կը ներկայացնէ։

Երկրորդ տատինանին վրայ կը գտնելի կենդանական կեանքը՝ որ բուսական կեանքէն աւելի մէծ արժէքներով օժտուած է։

Իսկ երրորդ ասաթինանին վրայ է մարդ կային սովորական կեանքը, որուն տառէւ լութիւններն ու արժէքները անբաղդատի լիորէն աւելի են թէ՝ բուսական և մը կենդանական կեանքերէն։

Բայցը թէն արժէք մը կը ներկայացնէ բնութեան մէջ, բայց զիտակից չէ իր զութիւններն կենդանան թէն կը չարժի ու կը գործէ մարդու առաջնորդութեամբ, սակայն անկարող է հակառակութեան իր արարքները, իսկ մարդ զիտակից է իր գոյութիւնն, ինչ պէս նաև կորող է զամել իր ոյժերը եթէ կամք։

Կեանքի այս երեք տատինաններէն աւ ևլի բարձր մակարդակի մը վրայ ուրիշ կեանք մըն ու կայ՝ զոր Յիսուս։ Տեր փրկիչը, առաւել կեանք կը կոչէ։ Ասրիս մարդկային սովորական կեանքէն տարրերէ և կեանքի չորրորդ ու աւելի զահ մակարդակը կը ներկայացնէ։ Ֆեռայ այս էր որ կրօնական միւս դրութիւններուն մէջ կը պահօնէր և զոր Յիսուս աշխարհ բիրու։

Բ. — Յիսուսի տօխարհի բերած այս կեանքին ընլոյրը։ — Յիսուսի աշխարհ բիր առաւել կեանքը պէտք չէ շփրթիլ բարյականութեան հետո Այս կեանքը թէն կը պարունակէ իր մէջը բարյականութիւնը, բայց բարյականութիւնը չի պարունակեան կայն։ Անիւկա աստուածային ու յաւիտինական կեանք մըն է։ Անսուած այնպէս սիրեց աշխարհը, մինչտ իր Միաժին Արդին առուած, որպէսովի աւելն ով որ անոր հաւատայ՝ չկորութ, այլ յաւիտինական կեանք ունենայ (Թովհ. Գ. 16)։ Այս յաւիտինական կեանքն է որ Յիսուս աշխարհ բիրաւ։

Օր մը երիտասարդ մը Յիսուսի քոն եկաւ և ըստ։ Քարեի վարդապետ, ի՞նչ ընեմ որ յաւիտինական կեանք ունենան։ Այս երիտասարդը բարյական կատարեալ կեանք ունէր, մանկութենէ սկսեալ ծասնարակայի պատուիրանները լման կատարած և Մովսիսական օրէնքին պահանջները լրացնուցած էր, բայց ներքին զնացումն զուրկ էր, պակաս բան մը կը զգար և

պրտին խորերը. այս պահասք յաւթահինա-
կան կեանքն էր. Առաջ որ պիրտը իր հա-
րսուութեան հետ ո՞յնքան կապուած էր
որ չիրցա բրացնել իր այս կենսական
պակասը:

Այս տուաւել կեանքը՝ զոր Յիսուս աշ-
խար բիբաս. կեանքի վերելքի սանդուխին
վրա բարձրացայն ու նոր աստիճան մըն է,
որ կրօնական լեզուով հօգեւոր կեանք կը
կրչուի:

Մարդկային սպորական կեանքին մէջ
բարիւթիւն. առելութիւն. նախանձ. հա-
կառակութիւն. գրէսխնդրութիւն. կիրք և
գետաքարչ միաւաներ ու հակումներ կան.
Բայց այս հոգեոր բարձրագոյն կեանքին
մէջ սասնց փոխարէն կան սուր, խրն-
ջութիւն. խալաղութիւն. եւկայամութիւն,
հացըութիւն. բարութիւն. համ տարաւու-
թիւն. հեզութիւն եւ ծաւկալուրիւն (Գայա-
ծ. 32-33). Պաստի այս կեանքին հիմա-
կան սկզբունքն է սասուածուին սէրք՝ որ
վերամշեալ ցանկին զլուխը զրուած է,
սէր առ Աստուած և սէր առ մարդիկ. ա-
ռանց խորութեան. նայնիսկ սէր հանդէս
մէր հակառակորդներուն:

Այս կեանքն է միւայն որ կրնայ յազ-
նում տպ մարդու հոգիկան խորունկ իզ-
ներուն ժո գարու մէջ. Ա. Գրիգոր Յարե-
կացին ապրեցաւ Յիսուսի աշխարհի բերած
այս բարձրագոյն կեանքը: Եւ այնքան խո-
րացաւ տնոր մէջ որ հոգեոր իրականու-
թիւններու հոգիկա շատ պայծառ տեսիլ
ունեցաւ և երկրի վրայ երկինքի կեանքը
ապրեցաւ ներսէս Համբրունացի կ'ընէ նա-
րեկացին համար. և եթէ հաւատքու չելիէր,
զի՞ք Գրեշտակ ի մարդմի կը կոչէի:

Գ. - Այս տուաւել կեանքը ի՞նչպէս ձեռք
կը բերուի: - Ասուած է բացարձակ ազ-
դիւրը այս կեանքին: Երբ անհատը Ասուա-
ծոյ հետ յարաբերութեան մէջ մտնէ և
Ասոր բնութեան հազորդակից զառնայ, իր
կեանքին մէջ մեծ յեղաշրջում յառաջ կու-
գայ, որով իրին համար միական կը զառ-
նայ ապրիլ այս բարձրագոյն կեանքը, ինչ-
պէս ապրեցան Քրիստոնէական Եկեղեցոյ
բոլոր մարափրաններն ու բոլոր սուրբ մար-
դիկի. և ինչպէս կ'ապրին նաև այսօր իրա-
կան քրիստոնեայ հաւատքեալները:

Քրիստոնէական կրօնի կալուածին վրայ
նոգեոր այս կեանքը որոշ իրականութիւն
մըն է: Մի քիչ քաղաքակրթութիւն, մեր
շարժուձեները մի քիչ գեղեցկացնել և բա-
րեկրթութեան նշաններ ցոյց տալ մեր
վարքու բարքին վրայ չի նշանակիր հոգե-
ւոր կեանք ունենայ: Յիսուսի աշխարհի բե-
րած այս տաւաւել կեանքը էապէս նորոգ-
ուած կեանք մըն է: Ինչպէս սևմենայն
ուուր բարիք եւ ալինաթ պարզել կատար-
անալ ի վերուս են իջեալ, ի Հօրէն լուսոյ,
նոյնպէս այս բարձրագոյն կեանքը վերէն
կը արուի. այսինքն Լուսոյ Հօրմէն կու
գայ մարդուն:

Ամէն մարդա մէջ ալ կան թաքուն
ընդունակութիւններ ապրելու համար այս
բարձրագոյն կեանքը: Ցորենի հատիկին
մէջ թաքուն կարելիութիւններ կան իրմէ
գուրու նորանոր հատիկներ արտագրելու,
պայմանաւ սակայն որ անիկա բարաբերու-
թեան մէջ զրուի հողին, օգին, ջուրին և
արիու ճառապայթներուն հետո նոյնը շի-
տակ է մարզոց համար ևս Բոլոր մարդիկ
թէ բարձրագոյն կեանք ապրելու բնագո-
ներով ու հաւանականութիւններով օժաբ-
ւում աշխարհ եկած են, բայց երբ Աստու-
ծոյ և իրինց միջև յարաբերութիւն չի
մշակուիր, չեն կրնար գուրս բերել իրինց
այս լուսագոյն ընդունակութիւնները: Եւ
ուստի, իրին քանքարաթաքոյց անհատ-
ներ, գաճաճ կը մնան կեանքի աշխարհին
մէջ, շատանալով Փիզիքական միակողմանի
կեանքով միայն:

Յիսուսի աշխարհ բերած այս տաւաւել
ու նոյն կեանքը ոչ թէ մինակ անհատին
մէջ կը ծնի Աստուծոյ Ս. Հոգիին անմիջա-
կան ազդեցութեան ներքեւ, այլև կ'ամի
ու կը խորանայ որ ըստ օրէ, և զայն
կ'առաջնարդէ նաև մեծամեծ զօհողութիւն-
կ'առաջնարդէ նաև մարդկութեան և ի
ներ ընելու, յօդուտ մարդկութեան և ի
պայծառութիւն Աստուծոյ Թագաւորութեան
ուուր գործին:

Մեր մէջ եթէ Ս. Գրիգոր Պարթե ապ-
րած չըլլար Քրիստոնէական այս բարձրա-
ցայն կեանքը, չէր կրնար իր կրօնքը չու-
զոյն կեանքը, չէր կրնար իր կրօնքը չու-
զոյն կեանքը, համար տասնըկինզ տարիներ
բարուալուն համար տասնըկինզ տարիներ
շարուանակ, տանց յաւսահատելու, տոկալ
բարուանակ, տանց յաւսահատելու, տոկալ
բար Քիրապի բազմաչարչար բանապարկու-
թեան, և չէր կրնար նաև հայ ժողովուրդի
բեան,

ԿՐՈՒԵԿԱՌՆ

ՅԻՍՈՒՍԻ ԱՇԽԱՐՀ ԲԵՐԱՄ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԿԵԱՆՔԸ

•

«Ես եկի զի զիւանս ունիցին,
եւ առաւել եւս ունիցին,
(ԵՈԿՂ. Ժ. 10):

Յիսուս ինչո՞ւ աշխարհ եկաւ, կրօնք կմնելու ԱՇ. կրօնքը արդէն իրմէ շատ առաջ գոյութիւն ունէր մարդկային ընկե. բոթիան մէջ: Կրօնք ունենալու համար երկու անձերու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է - Աստուած և մարդ եթէ Աստուած միան գոյութիւն ունենար և մարդ գոյութիւն զուրկ ըլլար. կրօնք չէր կրնար յառաջ զարդ: Եթէ մարդ գոյութիւն ունենար և Աստուած բացակայեր արիզկերքէն. կրկին կրօնք չէր ստեղծուեր: Այս իր Աստուած և մարդ, իրկութն ալ զոյ են, այն առնեն կրօնքը երեան կու զայ ինքնարերաբար, պայմանա սակայն որ այս երկու քը իրարու հետ չփուլ ունենան. Արարիշ և արտարած իրարու հետ հազորչակցութեան մէջ մտնեն:

Արարչագործութիւնէ առաջ կրօնք չկար, որքնեան մարդ գոյութիւն չունէր սակայն եր Աստուած նախամարդը ստեղծեց: անոր իր նոգին վիշեց, իր էու թինէն մասնիկ մը առաւ, այդ իսկ պատճառաւ մարդ Աստուածոյ Հոգին ունեցող և Անոր պատկերը կրոզ էակ մը զարձաւ: Եւ ահա այդ վայրիկեանէն սկսեալ կրօնքը յառաջ եկաւ, մարդ և Աստուած իրարու հետ չփուլ եկաւ: Արարիշ և արտարած իրարու ծանօթացան և իրարու հետ հպում ունեցան:

Կրօնքը արգէն, պարզ բառերով, Աստուածը և մարդուն միջն կինցանի հազորացակամիւն մը, Արարիշ և արտարածի միջն ներմրկ յարաբրութիւն մըն է Հայ Ամենաբարի ամեաթ հեղինակ կայմըն հապօթի, Վրօնին Աստուածոյ կինմէն և մարդու նոգին մէջ: Մարդ իր Արարչին հետ հպում ունեած շայրիկեանին աստուածային այս կեանքը կը սկսի ու կ'աճի իր մէջը:

Հարցումը կրկնենք: Յիսուս ինչո՞ւ աշխարհ եկաւ, կրանական գրութիւններ հաստատեաւ, գարձեալ ո՛չ: Որովհետեւ տակաւին ինքը աշխարհ չեկած, իրմէ զից դարեր տուաջ. Պարսկաստանի մէջ Զրադաշտ անունով մէկը պարսիկ ժողովուրդին բարուական զգացումներն ու զագափարները, իոնձերն ու հակումները զասաւորած՝ կրոնական գրութիւն մը հաստատած էր, որ կը կոչուէր Զրադաշտականութիւն և որուն նուրիտական զիրքն էր Զէնու-Աւեստա:

Ինքը տակաւին մէր երկրագունդին վրայ առաջ չկոխած, իրմէ կրնգ հարիւր տարիներ տուաջ. Զինաստանի մէջ կոմփիկիոս, Զինացի ժողովուրդին բարոյական աւանդութիւններն ու ըմբռնումները իր մի հաւաքած՝ կրօնական գրութիւն մը ստեղծած էր որ կը կոչուէր Կոմփիկիոսի կրօնք:

Իր աստուածային պատգամները ինքը գեռ մարդկաւթեան չհազորդած, իրմէ մօտ կրնգ գարեր տուաջ. Հնդկաստանի մէջ Պուտաս անուն միսրի մարդ մը հնդիկ ժողովուրդին հաւատալիքները իր անձնական փարառութեան լոյսովք դիտելով, կրօնական գրութիւն մը յառաջ բիրած էր որ կը կոչուէր պուտայականութիւն և որուն Ա. Փիրքը Թրիփիթաքա անունով ծանօթ է կրօնից պատմութեան մէջ:

Աւելին կայ: Ինքը տակաւին Աստուածոյ թագաւորութեան տեսախոր աշխարհի չյայտաբարած, իրմէ տասնեւ կինգ գարեր տուաջ, Մավսէն Խորայէջի ժողովուրդին բարոյական աւանդութիւններն ու ըմբռնումները, Աստուածմէ ստացած իր մասնաւոր ներշնչման ներքե, զասաւորած և Մովսիսականութիւն կրօնական գրութիւնը հաստատած էր, որուն պատգամները արգէն երկար դարերէ ի վեր ի լուր աշխարհի քարոզուած էին: Ռւսուի ի՞նչ պէտք կար կրօնական նոր զրութիւն հաստատելու:

Երբ Զրադաշտի կոմփիկիոսի, Պուտայի և Մովսէսի մասին արտայայտուինք, տայի և Մովսէսի բարին միայն սեղմ ապէտք է զանոնք բարին միայն սեղմ առամօվը կրօնի հրմանդիրներ նկատենք, և կամ ըստ է ըստէ, կրօնական շարժումներու պարզ առաջնորդներ: Արովհետեւ բարուած բարին շայն իմաստավ կրօնի հրմանդիր մը որն չայն իմաստավ կրօնի հրմանդիր մէջ: Ինչ գոյութիւն չունի պատմութեան մէջ: Ինչ գոյութիւն չունի պատմութեան մէջ:

Կրմակիրը Աստուած է։ Եթի Աստուած եր հոգին փշեց նախամարդուն՝ կրօնքը այն տառն հրմանեցաւ, և նոյն վայրկեանին մարդ կրօնական էակ մը զարձաւ։

Այս իսկ պատճառաւ, ուր որ մարդիկ բնակութիւն հաստատած են, ևս կրօնական փորձառութիւններ ու չարժամեմեր յառաջ եկած են ինքնարերարար։ Ասրկա ցոյց կու տայ թէ կրօնքը համամարդկային միտում մըն է ցեղի պատճութեան մէջ։ Ըստ կրօնից պատճութեան տառած զկայութեան, պատմութեան մէջ չկայ ազգ մը եւ կամ ցեղ մը ոռ մէկ կամ առցիր ձեւով զուրկ եղած ըլլայ կրօնական բնազդներէ, կրօնական փորձառութիւններէ եւ ըմբռնումներէ, ի հարեկ իր միջավայրի պայմաններուն ստեղծած պահանջներուն համեմատ։ Հետեւ առար կրօնի առաջնորդներուն գերը պատճութեան մէջ եղած է ոչ թէ կրօնք հիմնել, այլ մարդոց հոգեկան կարիքներուն գոհացում տալու համար կրօնական դրաւթիւններ հաստատել և անոնց զարգացման ուղղութիւն տալ։

Առասի Յիսուս աշխարհ եկած էր ոչ կրօնք հրմելու և ոչ ալ կրօնական դրաւթիւններ հաստատելու, այլ լրացնելու բան մը՝ որ կը պահօնէր այդ կրօնքներուն մէջ։ Ուրիշ խօսքով՝ կեանք տալու եւ առաւել կեանք։ Իրմէ առաջ աշխարհ եկած կրօնի առաջնորդներ կրօնական զարգացման ի նպաստ ծառայութիւններ ըրած էին, բայց կեանք չէին կրցած տալ իրենց սրտին խորհրէն հոգեկան սաստիկ պապակ զգացող ծարաւի հոգիններուն համար։ Յիսուս աշխարհ եկած էր լրացնելու այս զգալի պահար, ինչպէս ինք ըստ, օսն եկայ որ կեանք ունենան եւ առաւել կեանք ունենան։ Աշխարհ կրօնքի և կամ կրօնական դրաւթեան մը չէր որ կը կարօնէր, այլ առաւ և բարձր կեանք մը,

Ա. — Բնուրեան մէջ կեանքի առցիր ասինանները։ — Յիսուսի աշխարհ բերած այս առաւել ու զեղուն կեանքին արժէքը լիովին գնահատելու համար, կ'արժէ արագ ակնարկ մը նետել բնութեան, ուր կեանքը ունի մէկէ աւելի սատինաններ,

Առաջին սատինինին վրայ կը կենայ բառական կեանքը՝ որ կեանքի խօնարհաւ գոյն մակարդակը կը ներկայացնէ։

Երկրորդ տատինանին վրայ կը գտնելի կենդանական կեանքը՝ որ բուսական կեանքէն աւելի մէծ արժէքներով օժտուած է։

Իսկ երրորդ աստինանին վրայ է մարդ կային սովորական կեանքը, որուն տառէ լութիւններն ու արժէքները անբաղդատի լիորէն աւելի են թէ՝ բուսական և մը կենդանական կեանքերէն։

Բայց թէ երժէք մը կը ներկայացնէ բնութեան մէջ, բայց զիտակից չէ իր զութիւններն մէջ չկայ զոր Յիսուս, մեր փրկիչը, առաւել կեանք կը գոչէ։ Ասրիս մարդկային սովորական կեանքէն տարրերէ և կեանքի չորրորդ ու աւելի զահ մարդկայի կը ներկայացնէ։ Ֆեռայ այս էր որ կրօնական միւս դրութիւններուն մէջ կը պահօնէր և զոր Յիսուս աշխարհ բիրու։

Կեանքի այս երեք տատինաններէն աւ աւելի բարձր մակարդակի մը վրայ ուրիշ կեանք մըն ու կայ՝ զոր Յիսուս, մեր փրկիչը, առաւել կեանք կը գոչէ։ Ասրիս մարդկային սովորական կեանքէն տարրերէ և կեանքի չորրորդ ու աւելի զահ մարդկայի կը ներկայացնէ։ Ֆեռայ այս էր որ կրօնական միւս դրութիւններուն մէջ կը պահօնէր և զոր Յիսուս աշխարհ բիրու։

Բ. — Յիսուսի տօխարհի բերած այս կեանքին ընլոյրը։ — Յիսուսի աշխարհ բիր առաւել կեանքը պէտք չէ շփրթիլ բարոյականութեան հետո Այս կեանքը թէ կը պարունակէ իր մէջը բարոյականութիւնը չի պարունակի զայն։ Անիւկա աստուածային ու յաւիտինական կեանք մըն է։ Անսուած այնպէս սիրեց աշխարհը, մինչտ իր Միաժին Արդին առուած, որպէսովի աւելն ով որ անոր հաւատայ՝ չկորութի, այլ յաւիտինական կեանք ունենայ (Թովհ. Գ. 16)։ Այս յաւիտինական կեանքն է որ Յիսուս աշխարհ բիրաւ։

Օր մը երիտասարդ մը Յիսուսի քոն եկաւ և ըստ։ Քարեի վարդապետ, ի՞նչ ընեմ որ յաւիտինական կեանք ունենան։ Այս երիտասարդը բարոյական կատարեալ կեանք ունէր, մանեկութենէ սկսեալ Ցասնարանի պատուիրանները լման կատարած և Մովսիսական օրէնքին պահանջները լրացնուցած էր, բայց ներքին զնացումն զուրկ էր, պակաս բան մը կը զգար և

պրտին խորերը. այս պահասք յաւթահինա-
կան կեանքն էր. Առաջ որ պիրտը իր հա-
րսուութեան հետ ո՞յնքան կապուած էր
որ չիրցա բրացնել իր այս կենսական
պակասը:

Այս տուաւել կեանքը՝ զոր Յիսուս աշ-
խար բիբաս. կեանքի վերելքի սանդուխին
վրա բարձրացայն ու նոր աստիճան մըն է,
որ կրօնական լեզուով հօգեւոր կեանք կը
կրչուի:

Մարդկային սպորական կեանքին մէջ
բարիւթիւն. առելութիւն. նախանձ. հա-
կառակութիւն. գրէսխնդրութիւն. կիրք և
գետաքարչ միաւաներ ու հակումներ կան.
Բայց այս հոգեոր բարձրագոյն կեանքին
մէջ ասոնց փոխարէն կան սուր, խրն-
ջութիւն. խալաղութիւն. եւկայամութիւն,
հացըութիւն. բարութիւն. համ տարմու-
թիւն. հեզութիւն եւ ծաւկալուրիւն (Գայա-
ծ. 32-33). Պաստի այս կեանքին հիմա-
կան սկզբունքն է սատուածուին սէրք՝ որ
վերամշեալ ցանկին զլուխը զրուած է,
սէր առ Աստուած և սէր առ մարդիկ. ա-
ռանց խորութեան. նայնիսկ սէր հանդէս
մէր հակառակորդներուն:

Այս կեանքն է միւայն որ կրնայ յազ-
նում տպ մարդու հոգիկան խորունկ իզ-
ներուն ժո գարու մէջ. Ա. Գրիգոր Յարե-
կացին ապրեցաւ Յիսուսի աշխարհի բերած
այս բարձրագոյն կեանքը: Եւ այնքան խո-
րացաւ տնոր մէջ որ հոգեոր իրականու-
թիւններու հոգիկա շատ պայծառ տեսիլ
ունեցաւ և երկրի վրայ երկինքի կեանքը
ապրեցաւ ներսէս Համբրունացի կ'ըսէ նա-
րեկացիր համար. և եթէ հաւատքու չելիէր,
զի՞ք Գրեշտակ ի մարդմի կը կոչէի:

Գ. - Այս տուաւել կեանքը ի՞նչպէս ձեռք
կը բերուի: - Ասուած է բացարձակ ազ-
դիւրը այս կեանքին: Երբ անհատը Ասուա-
ծոյ հետ յարաբերութեան մէջ մտնէ և
Ասոր բնութեան հազորդակից զառնայ, իր
կեանքին մէջ մեծ յեղաշրջում յառաջ կու-
գայ, որով իրին համար միական կը զառ-
նայ ապրիլ այս բարձրագոյն կեանքը, ինչ-
պէս ապրեցան Քրիստոնէական Եկեղեցոյ
բոլոր մարափրաններն ու բոլոր սուրբ մար-
դիկի. և ինչպէս կ'ապրի նաև այսօր իրա-
կան քրիստոնեայ հաւատքեալները:

Քրիստոնէական կրօնի կալուածին վրայ
նոգեոր այս կեանքը որոշ իրականութիւն
մըն է: Մի քիչ քաղաքակրթութիւն, մեր
շարժուձեները մի քիչ գեղեցկացնել և բա-
րեկրթութեան նշաններ ցոյց տալ մեր
վարքու բարքին վրայ չի նշանակիր հոգե-
ւոր կեանք ունենայ: Յիսուսի աշխարհի բե-
րած այս տաւաւել կեանքը էապէս նորոգ-
ուած կեանք մըն է: Ինչպէս սևմենայն
ուուր բարիք եւ ալինաթ պարզել կատա-
րավ ի վերուս են իջեալ, ի Հօրէն լուսոյ,
նոյնպէս այս բարձրագոյն կեանքը վերէն
կը արուի. այսինքն Լուսոյ Հօրմէն կու
գայ մարդուն:

Ամէն մարդա մէջ ալ կան թաքուն
ընդունակութիւններ ապրելու համար այս
բարձրագոյն կեանքը: Ծորենի հատիկին
մէջ թաքուն կարելիութիւններ կան իրմէ
գուրու նորանոր հատիկներ արտագրելու,
պայմանաւ սակայն որ անիկա բարաբերու-
թեան մէջ զրուի հողին, օգին, ջուրին և
արիու ճառապայթներուն հետո նոյնը շի-
տակ է մարզոց համար ևս Բոլոր մարդիկ
թէ բարձրագոյն կեանք ապրելու բնագո-
ներով ու հաւանականութիւններով օժաբ-
ւում աշխարհ եկած են, բայց երբ Աստու-
ծոյ և իրինց միջև յարաբերութիւն չի
մշակուիր, չեն կրնար գուրս բերել իրինց
այս լուսագոյն ընդունակութիւնները: Եւ
ուստի, իրին քանքարաթաքոյց անհատ-
ներ, գաճաճ կը մնան կեանքի աշխարհին
մէջ, շատանալով Փիզիքական միակողմանի
կեանքով միայն:

Յիսուսի աշխարհի բերած այս տաւաւել
ու նոյն կեանքը ոչ թէ մինակ անհատին
մէջ կը ծնի Աստուծոյ Ս. Հոգիին անմիջա-
կան ազդեցութեան ներքեւ, այլև կ'ամի
ու կը խորանայ որ ըստ օրէ, և զայն
կ'առաջնարդէ նաև մեծամեծ զօհողութիւն-
կ'առաջնարդէ նաև մարդկութեան և ի
ներ ընելու, յօդուտ մարդկութեան և ի
պայծառութիւն Աստուծոյ Թագաւորութեան
ուուր գործին:

Մեր մէջ եթէ Ս. Գրիգոր Պարթե ապ-
րած չըլլար Քրիստոնէական այս բարձրա-
ցայն կեանքը, չէր կրնար իր կրօնքը չու-
զոյն կեանքը, չէր կրնար իր կրօնքը չու-
զոյն կեանքը, համար տասնըհինգ տարիներ
բանալուն համար տասնըհինգ տարիներ
շարունակ, տանց յաւսահատելու, տոկալ
իրաւունք, պանց յաւսահատելու, տոկալ
իրաւունք, պանց յաւսահատելու, տոկալ
իրաւունք, պանց յաւսահատելու, տոկալ

զանգուածային դարձի դալուն պատճառ հանգիսանալով, հայ ժողովուրդին կողմէ, իրը երախտագիտութիւն, և ուսաւորիչ տիտղոսին արժանանալ:

Նոյնպէս եթէ Ա. Մեսրոպ Մաշտոց խորացած չըլլար այս հոգեսոր զեղուն կետնքին մէջ, չէր կրնար նուրբել ինքինքը տաժանազին աշխատութեան հարելու համար հայկական այրուրենք և կիմը զնելու հայ մշակոյթին: Ա. Մահակ Պարթե եթէ զուրկ ըլլար այս բարձր կեանքի երկնային օրհնութիւններէն, անկարելի կ'ըլլար իրեն համար սահմանազանց զահողութիւններ յանձն առնելով հայերէնի թարգմանել Աստուծածալունը, որպէսզի Աստուծած հայերէն խօսէր մեր ժողովուրդին: Ինչպէս նաև Ա. Վարդան Մամիկոնեան և Ա. Ղեւոնդ նրէց եթէ խօրացած չըլլային այս կեանքին մէջ, անկարելի կ'ըլլար իրենց համար իրենց անձը զնել վասն հայրենեաց և վասն Քրիստոնի, և որով Մազգէական կրօնքի անմիջական վասնզը վանել մեր երկրի սահմաններէն:

Ինչո՞ւ այսօր մենք չենք կրնար՝ բայց իրենք կրցան ընել այս և նմանարինսկ ծառայութիւններն ու զահողութիւնները հայ ժողովուրդին և Քրիստոնի Եկեղեցիին համար: Իրենք ըրին, որովհետեւ Աստուծոյ հետ ներքին յարաքերութիւն մշակելով Անօր բնութեան հաղորդակից եղած էին և Աստուծոյ նկարագիրը իրենց կեանքի առարքներուն մէջ կը ցոլացնէին: Յիսուս բաւ: «Այն որ ինձի կը հօւածայ՝ յալիսեալական կեանքի կ'ունենայ» (Թող. Զ. 47):

Երէզն, Գալիք.

Անոնք ունէին այս խոր ու կենդանարար հաւատքը, հետեարար ժառանգած էին Աստուծութիւն յաւիտենական կեանքը:

Յիսուս մարդկային մարմթի մէջ ապրեցաւ այս բարձրագոյն կեանքը, քարոզեց և միզի ժառանգ թողուց: Հետեարար ինքն է այս կեանքին ակնազրիւրը: Յով հաննէս առաքեալ կ'ըսէ. «Այն որ Արքին ինգունած է, կիսով ունի, եւ այն որ Աստուծոյ Արքին ընդունած չէ՝ կեանք չունի» (Ա. Յովհ. Ե. 12): Արիշ խօսքով, այս կեանքը ապրիլ կարելի կ'ըլլայ մեզի համար այն առեն մրայն՝ երբ Յիսուս Քրիստոս մեր մէջ ապրի և մենք Անօր հետ հազոր զակցութիւն ունենանք:

Ապա, ասոր իրը արդիւնքը, ինքնարեցարար մեր մէջ կը սկսի տիրապիտակ ասեւ լութեան տեղ սէրը: Կապրառութեան տեղ՝ խոնարհութիւնը, բարեկութիւն տեղ՝ երկայնմտութիւնը, կռուազանութիւն տեղ՝ խազազասիրութիւնը, նախանձի տեղ՝ եղբայրակիրութիւնը, չարամտութիւն տեղ՝ բարեացակամութիւնը, ընչաքարցութիւն տեղ՝ գոհունակութիւնը, թշնամութեան տեղ՝ բարեկամութիւնը, Երկպառակութիւն տեղ՝ համերաշխութիւնը և բաժանութեարու տեղ՝ միասնականութիւնը: Այս յեղաշրջումը Յիսուսի աշխարհ բերած առաւել կամ բարձրագոյն կեանքին բնական կետեանքն է:

Մենք անհատապէս, ինչպէս նաև մարդկութիւնը հաւաքարար, որքա՞ն պէտք ունինք այսօր այս բարձրագոյն կեանքին մեզի տալիք երկնային օրհնութիւններուն:

ԳՄ. Ա. ԱԱՐԱԾԵԱՆ

